«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи давлатии Данғара,
__________н.и.т.,д.и.п.Шоҳиён Н.Н.
«19» декабри соли 2022

ХУЛОСАИ

Шурои олимони факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи давлатии Данғара ба диссертатсияи **Қосимов Муҳаммадҷон Сафарович** дар мавзуи **«Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маънои онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби куҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ»)** барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.20 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ.

Диссертатсияи Қосимов Муҳаммадҷон Сафарович дар мавзуи «Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маънои онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби куҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ») дар кафедраи назария ва амалияи забони англиси факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи давлатии Данғара омода шудааст.

Роҳбари илмӣ – Туйғунов Носир Ҳақбердиевич, номзади илми филология.

Мавзуи диссертатсияи мазкур дар ҷаласаи Шурои олимони Донишгоҳи давлатии Данғара аз 21 майи соли 2019, таҳти №11 тасдиқ гардидааст.

Диссертатсияи мазкур барои аввал дар ҷаласаи кафедраи назария ва амалияи забони англиси Донишгоҳи давлатии Данғара мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор дода шуда, ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Шӯрои олимони факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи давлатии Данғара Қосимов Муҳаммадҷон Сафаровичро дар мавзуи «Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маънои онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби куҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ») бо ширкати муқарризони холис – доктори илмҳои филологӣ, директори пажӯҳишгоҳи равандҳои сиёсӣ, дипломатия ва масоили ҷаҳонишавии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳмонова Наргис Шарифовна ва номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи забонҳои хориҷии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Насруддинов Сироҷидиин Моҳадшарифович баррасӣ ва муҳокима намуд.

Аз рӯйи натиҷаҳои муҳокима чунин хулоса карда шуд:

Забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ дар шароити кунунӣ ба таҳқиқоту таҳлилҳои ҳамаҷониба ниёз доранд. Охирҳои асри гузашта Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқлолияти комил ба даст оварда, бо кишварҳои олам муносибатҳои гуногунҷанба, аз ҷумла, дар соҳаи сиёсату иқтисод, фарҳангу иҷтимоиёт ва ғайра робита барқарор намуд, ки тамоми фаъолияти дуҷониба ва бисёрҷонибаи он таъминоти забониро тақозо мекунад.

Аз ин рӯ, диссертатсияи Қосимов Муҳаммадҷон Сафарович ба омӯзиши яке аз масъалаҳои муҳими забоншиносии муосир – Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маъноии онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ бахшида шудааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот Пеш аз ҳама, аз он иборат аст, ки пешояндҳо дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ дар заминаи асарҳои бевосита тарҷумашудаи бадеӣ мавриди таҳқиқи муқоисавӣ қарор нагирифтаанд. Дар забони англисӣ пешояндҳо, нисбат ба забони тоҷикӣ аз ҷиҳати тобишҳои маъноӣ дар таркиби воҳидҳои гуногуни забон тафовути фарқкунанда доранд, ки ин хусусияти онҳоро дар асарҳои бадеӣ дақиқан мушоҳида кардан мумкин аст. Доираи корбурд ва корбасти мушаххаси пешояндҳои забони англисӣ нисбат ба забони тоҷикӣ фарқкунанда аст. Гарчанде хусусиятҳои монандӣ зиёд ба назар расанд ҳам, дар заминаи матни бадеии бевосита тарҷумашуда таҳқиқ намудани онҳо имконияти возеҳ намудани тобишҳои маъноиро фароҳам меоварад ва дар ин асос хусусияти истифодаи амиқи онҳоро дар таркибҳои гуногун мушаххас менамояд.

Дар солҳои охир дар забоншиносӣ таваҷҷуҳи махсус ба омӯзиши муқоисавӣ равона карда шудааст. Дар ин замина, таваҷҷуҳ ба пешояндҳо хеле назаррас мебошад ва онҳо зери таҳқиқи забоншиносони гуногуни соҳа дар забонҳои мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Дар ҳамин маврид бояд зикр намуд, ки гарчанде омӯзиши пешояндҳо дар таҳқиқотҳои гуногуни забонҳои зикргардида ба назар расанд ҳам, онҳо дар доираи асарҳои мушаххас, махсусан аз лиҳози муқоисавӣ ва доираи корбурду корбаст то имрӯз омӯхта нашудаанд.

Таҳқиқот дар заминаи асарҳои бадеӣ имконияти пажуҳиши пурраи пешояндҳои ду забон, махсусан корбурди онҳо дар таркиби асари бадеӣ, ба ҳамон маъно омадан, иваз нагардидани маънои аслии онҳо ва ба ин монанд масъалаҳои маъноӣ ва сохториро зимни муқоисаи асарҳои бадеӣ, ки бевосита тарҷума шуда бошанд, фароҳам меоварад.

Мақсади диссертатсия муқоисаи корбурди пешояндҳои забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ дар асарҳои бадеӣ - «Ёддоштҳо, Мактаби кӯҳна ва Аҳмади девбанд»-и С.Айнӣ ва таҳлили маъноии онҳо дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои зикршуда иборат мебошад Ба ин маънӣ, таъкид кардан зарур аст, ки дар раванди таҳқиқ танҳо ба ҳамон гурӯҳи пешояндҳо таҳлил гузаронида шудааст, ки дар тарҷумаи асарҳои интихобшуда мавриди истифода қарор гирифтаанд ва хусусиятҳои хос зоҳир намудаанд. Дар ин замина, дар натиҷаи таҳқиқоти пурра хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи пешояндҳои интихобшуда дар забонҳои

тоҷикӣ ва англисӣ бо истифода аз маводи асарҳои бадеӣ мавриди таҳқиқ ва натиҷагирӣ қарор гирифтаанд.

Мақсади дарпешгузошта ҳалли **вазифаҳои зеринро** ба миён гузоштааст:

– таҳлили заминаҳои асосии пешояндҳо дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ;

– муайян кардани мақом ва вазифаҳои пешояндҳо, доираи корбурд ва корбасти онҳо дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ;

– анҷом додани таҳлили пурраи хусусиятҳои маъноӣ ва сохтории пешояндҳо дар заминаи асари бадеӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ дар забонҳои муқоисашаванда;

– таҳлил ва муайян намудани муодилнокии пешояндҳо аз забонҳои англисӣ ба тоҷикӣ ва ё баръакс;

– исстифодаи пешояндҳо дар калимаву таркибсозӣ ва таҳлили маъноии воҳидҳои фразеологии пешоянддор дар асоси намунаҳо аз асарҳои бадеии забонҳои муқоисашаванда;

– муайян кардани воситаҳои асосии тарҷумаи пешояндҳо бо истифода аз маводи асарҳои бадеӣ.

Навгонии илмии таҳқиқот дар он аст, ки бори нахуст хусусиятҳои маъноӣ ва сохтории пешояндҳо дар заминаи мисолҳои мушаххаси асари бадеӣ, ки бевосита аз забони тоҷикӣ ба забони англисӣ тарҷума шудааст, мавриди баррасӣ ва таҳқиқ қарор гирифтааст.

Таҳлили маъноӣ ва сохтории пешояндҳо имконият додаанд, ки хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи онҳо дар забонҳои таҳқиқшаванда муайян гарданд. Илова бар ин, баъзе маъноҳо ва хусусиятҳои фарқкунандаи пешояндҳои мураккаби забони англисӣ, ки то имрӯз мушахас нагардидааст, дар заминаи мисолҳо аз асарҳои интихобшудаи диссертатсия муайян шуда, таҳлил, таҳқиқ ва амиқ карда шудаанд.

Мавзуъ ва мундариҷаи таҳқиқотии диссертатсия мазкур дар мавзуи «Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маъноии онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби кӯҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ») барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ доктор аз рӯйи ихтисоси 10.02.20. – Забоншиносии муқоисавӣ – таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ), ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Саҳми шахсии муҳаққиқ дар он зоҳир мегардад, ки хулоса ва маводҳои он метавонанд ҳангоми таҳқиқоти муқоисавӣ ва типологии забонҳои дигар, ҳангоми таҳия ва навиштани грамматикаи амалии забонҳои муқоисашаванда ва дастурҳои таълимӣ барои мактабҳои олӣ, ҳангоми таҳияи курсҳои амалии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ истифода шаванд.

Аз назари амалӣ диссертатсияи мазкур барои дарёфти маълумоти мушаххас ҳангоми омӯзиши пешояндҳо дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ

мусоидат намуда, ба тақвияти роҳу воситаҳои таълими онҳо мусоидат намуда метавонад.

Мутобиқати теъдод ва мазмуни интишороти натиҷаҳои илмӣ ба муҳтавои диссертатсия ва автореферати он аз он иборат аст, ки натиҷаҳои асосии диссертатсия дар мақолаҳои илмии муаллиф инъикос гардидаанд. Муаллиф вобаста ба мавзуи таҳқиқшуда 6 мақола, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расонида шудааст.

А) Мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшаванда:

[1-М]. **Қосимов М.С** Назаре ба омӯзиши муқоисавии таснифоти пешояндҳо дар забонҳои тоҷикию англисӣ ва воситаҳои тарҷумаи онҳо [Матн] / М.С.Косимов // Дар маҷалаи илмӣ-пажӯҳишии "Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Шубаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ", ки бо шумораи байналмилалии ISSN 2076-2569 чун ҷузъи маҷалаҳои илмӣ- пажуҳишии ISI дар рӯйхати нашрияҳои илмӣ – пажӯҳишии комиссияи олии аттестатсионии вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия. – Душанбе, 2021. №3, – С. 74-78. ISSN 2076-2569 X.

[2-М]. **Қосимов М.С** Пешояндҳои сода,сохта ва мураккаб дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ ва хусусиятҳои сохторӣ- маъноии онҳо (дар заминаи маводи англиси асари "Ёдоштҳо, мактаби кӯҳна ва Аҳмади Девбанд"-и С.Айнӣ)[Матн] //М.С.Косимов //Дар маҷалаи илмӣ-пажӯҳишии "Гузоришҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Шубаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ", ки бо шумораи байналмилалии ISSN 2076-2569 чун ҷузъи маҷалаҳои илмӣ- пажуҳишии ISI дар рӯйхати нашрияҳои илмӣ – пажӯҳишии комиссияи олии аттестатсионии вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия . – Душанбе, 2021. №4,– С. 74-78. ISSN 2076-2569 X.

[3-М]. **Қосимов М.С** Сравнительный анализ класификации предлогов в английском и таджикском языках и способы перевода (на тадж.яз.) находятся в производстве редакции научного журнала М.С. Косимов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2020. №3, (112). – С. 112-119. ISSN-2413-516X.

[4- М]. **Қосимов М.С.** Тафовут ва умумиятҳои маъноии пешояндҳо дар заминаи асарҳои бадеии бевосита тарҷумашуда дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ [Матн] / М.С. Қосимов, Туйғунов Н.Ҳ Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ . Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2022. №4, (98). – С. 98. ISSN-2219-5408.

Б) Мақолаҳое, ки дар нашрияҳои дигар чоп шудаанд:

[5–М]. **Қосимов М.С.** "Хусусиятҳои фарқкунандаи пешояндҳои забони англисӣ аз забони тоҷикӣ ва тобишҳои маъноии онҳо" Конференсияи илмӣ- амалӣ байналмилалӣ бахшида ба 30 солагии барқарор шудани муносибатҳои дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии

Фаронса дар мавзӯи *“Рушди забони миллӣ дар партави бархурди тамадунҳо”* Донишгоҳи давлатии омӯзгории тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. –Душанбе 2022 –С 98-101.

[6–М]. Қосимов М.С. “Корбурди пешояндҳо дар калимаю таркибсозӣ дар доираи матни асари бадей ва ифодаи онҳо ба забони англисӣ” Конференсияи илмӣ- назарияви ҷумҳуриявӣ, таҳти унвони ***“Масъалаҳои назариявии забоншиносии муқоисавӣ-типологӣ тарҷумашиносӣ ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ”*** бахшида ба амалигардонии “Барномаи давлатии такмил ва омӯзиши забонҳои хориҷӣ барои солҳои 2021-2030” Донишгоҳи давлатии омӯзгории тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. –Душанбе, 2022. – С. 74-78.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Диссертатсия дар кафедраи назария ва амалияи забони англиси факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи давлатии Данғара омода шудааст. Мазмун ва муҳтавои кори таҳқиқотии мавриди назар дар шакли баромад ва мақолаҳо дар конфронсҳои илмӣ-амалии сатҳи байналмилаливу ҷумҳуриявӣ, донишгоҳӣ ва дигар маҷаллаҳо чоп гардидааст.

Таркиби диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад.

Ҷаласа пас аз баррасии масъалаи мазкур ва фикру андешаҳои баёнгардида,

ҚАРОР ҚАБУЛ КАРД:

1. Диссертатсияи Қосимов Муҳаммадҷон Сафарович дар мавзуи «Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маъноии онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби куҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ») барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.20 - Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ таҳқиқоти илмии ба анҷомрасида буда, ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ мебошад.
2. Диссератсияи Қосимов Муҳаммадҷон Сафарович дар мавзуи «Муқоисаи корбурди пешояндҳо ва таҳлили маъноии онҳо дар матни бадеии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ (дар заминаи тарҷумаи англисии асарҳои «Ёддоштҳо», «Мактаби куҳна» ва «Аҳмади Девбанд»-и С.Айнӣ») барои ҳимоя ба Шурои диссертатсионии 6D.КОА-036-и назди Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.20. – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ пешниҳод карда шавад.

Хулоса, дар ҷаласаи васеи шӯрои олимони факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи давлатии Данғара қабул карда шудааст.

Дар ҷаласа иштирок доштанд аз 13 нафар аъзои Шурои олимон 12 нафар иштирок доштанд. 1 нафар бо сабаби узрнок иштирок надошт.

Натиҷаи овоздиҳӣ: "тарафдор" – 12 нафар, "муқобил" – нест, "бетараф" – нест, суратҷаласаи № 5 аз 17.12 соли 2022.

Раиси шурои олимони факултети
филология ва рӯзноманигорӣ, номзади
илмҳои филологӣ, дотсент Самардинов Қурбон Наимович_______________

Муқарризон:
доктори илмҳои филологӣ, директори пажӯҳишгоҳи
равандҳои сиёсӣ, дипломатия ва масоили ҷаҳонишавии
Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳмонова Наргис Шарифовна

Номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири
кафедраи забонҳои хориҷии
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Насруддинов Сироҷидиин Моҳадшарифович

Котиби шурои олимони факултет:
Муаллими калони кафедраи назария
ва амалияи забони англисӣ Усмониён Нозила Усмон

Имзоҳои Самардинов Қ.Н., Раҳмонова Н.Ш
Насруддинов С.М. ва Усмониён Н. У.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳои
Донишгоҳи давлатии Данғара Ҷабборӣ Н.Ҷ.